

איך הגיע משה דיין לשלטון - ומה נובע מזה כלפי פנים

ההפיכה השקטנית

פוק. אחרי כמה ימים היה הציבור מתרגל לראות את ארון שוב כאיש מלחמה, אחרי 18 שנים של זיהוי אזרחי. אבל אשכול לא רצה. הוא היסט. הוא איחר את המועד.

נאום אחד שהכריע

הרגע המכריע בא בצורה מוזרה במקצת, אך כל המדינה, באחד הגילויים המאלפים של אינסטינקט ציבורי, הבחינה בו מיד. היה זה כאשר ניגש לוי אשכול לשרד נאום לאומה, אחרי ישיבת הממשלה, בה הוחלט שלא לפתוח בפעולה צבאית מיידית. אשכול הוא נואם גרוע ביותר, אך יש בו מידה של עממיות וכנות, המחפה על כך בנאום רגיל. באסיפת-עם ובכנסת רגיל אשכול לסטות מן הנושא, לתקן את עצמו, לגמגם מבלי שזה יפריע לאיש.

אך באותו ערב, אחרי ימים ארוכים של ציפיה מתוחה, חיכה הציבור לדברים נוקבים, שייאמרו בקול בוטה.

אנשי קול ישראל ידעו זאת. חצי שעה לפני השידור הציעו לאשכול בעדינות להקליט את דבריו מראש, כדי לאפשר עריכה מתאימה. אשכול לא שעה לעצתם.

עד הרגע האחרון הוכנסו בתמליל תיקונים, כנהוג בכל נאומי אשכול. כי אשכול מוקף יועצים רבים, לא כולם כשרוניים, וכל אחד עומד על זכותו לתקן את נאומיו מראש. אשכול לא הספיק לקרוא את הטיוטה הסופית כאשר ניגש לשרד את הנאום בשידור חי - ישר אל העם.

הכל היה בסדר עד שהגיע למילים, "הסגת הצבאות". מישהו מן היועצים סבר כי המילה "הסגת" היא דרמשמעיית, רשם מעליה את המילה "הזנת". אך הוא שכח למחוק את המילה הקודמת.

כאשר הגיע לאשכול למקום זה כנאום, לא ידע אם להגיד "הסגת" או "הזנת" - התלחש עם חני פינסקר, איש "קול ישראל" - וכך נוצר הרושם העגום של מנהיג האומה המגמגם בשעת משבר.

נוסף לכך תצלום של אשכול בעת סיור בדרום. התצלום הבלוי היטב את גילו של אשכול, את הופעתו הבלתי-צבאית, שנראתה היתולית-במקצת בניסיונות אלה.

אלה היו שני הקשים ששכרו את גב הגמל - קשים קטנים, אך מכריעים.

בניינם הגיעו רגשות הציבור לשיא. הדרישה להוצאת תיקי-הבטחון מידי אשכול הפכה כללית. כאילו מעצמו עלה השם דיין כמועמד יחיד - כי יגאל אלון ויגאל ידן כבר נראו אז רחוקים מדי.

ראש הממשלה חסר הבטחון

על פני הגל הציבורי האמיתי נוצר הקצף - והוא היה מפוברק. יתכן שגם בלעדיו היו מתגלגלים הדברים כפי שהתגלגלו. אך אין זה בטוח. יש בישראל כוחות ציבוריים חשובים שראו בצער את סילוק אנשי מפא"י. הם ראו בחשש את גיבושו של שלטון "שמאלי", בו ממלאה אחדות-העבודה תפקיד חשוב. מזה שנה, מאז התפטרותו של איסר הראל, נדונה במדינה בחדרי-חדרים שאלת ירושת העצר. מי יבוא במקומו של אשכול? שמותיהם של פינחס ספיר ואבא אבן ירדו מעצמם. גולדה מאיר יכלה להיות רק פתרון-ביניים.

כך נשארו רק שני שמות אפשריים: יגאל אלון מכאן, משה דיין מכאן. לא היתה זאת רק שאלה אישית. היתה זאת גם שאלה של נטייה מימנה או שמאלה - שלטון של מפא"י עם השמאל, או ריכוז חודש של הימין.

לפני כמה חודשים היה נראה כי המועמד בעל-הסיכויים הוא אלון. היה דרוש רק איחוד מהיר של מפא"י ואחדות-העבודה, כדי להפכו ליורש-עצר רישמי. ואילו דיין, יחד עם כל מפא"י, היה במידבר.

אמנם ניסה דיין, מזה זמן ניכר, להתקרב שוב אל מפא"י, אף במחיר נטישת מפא"י. לא היה לו שום עניין במפלגה קטנה, שזכתה בבחירות ל-8% מן הקולות. הוא לא רצה להיות בגין שני, שיבלה את מיטב שנות חייו כעסקן אופוזיציוני.

אך לא היה קיים או סיכוי סביר להעלאתו המהירה של דיין לדרגת יורש-העצר, כדי לקדם את פני אלון. עד שבאו מאורעות השבועות האחרונים.

(המשך בעמוד 10)

לפני הרבה שנים, כאשר הוא היה בקורס מפקדים של ההגנה, נתבקש החניך משה דיין לכתוב חיבור על הנושא: "מה היה היום הגדול ביותר בחיי". חיבורו של דיין הצטמצם בשבע מילים: "היום הגדול ביותר בחיי עוד לא הגיע". השבוע הגיע יומו הגדול של דיין. אך יש ספק בכך אם לדעתו זהו כבר יומו הגדול ביותר.

אשכול גאחר את המועד

הגל שנשא את דיין אל משרד-הבטחון היה גל עממי אותנטי. הוא לא נולד במיטבה של מפלגה או במערכת של עתון.

העם הרגיש כי ההנהגה אינה די חזקה לשעה של מיבחן, בה מונח עצם קיום המדינה על כף המאזניים. כל ציבור הנתון בצרה מחפש "איש חזק" - כשם שילד מחפש אבא בשעת צרתו.

דיין התאים מאד לתפקיד זה. הוא האיש שניצח על המערכה האחרונה נגד מצריים. הוא מצביא מצטיין. בעשר שנות פעילותו האזרחית לא פשט את צורתו הצבאית. לא הודה יותר מדי עם פוליטיקה מפלגתית. צורתו החיצונית משחה לו גוון רומנטי, השחה הרבה בעיתות מלחמה.

לא חשוב אם הממשלה היתה כאמת חסרת-החלטה, או אם דיין כאמת מתאים בדיוק לבנותו הציבורית. חשוב הוא כי הציבור - הצבאי והאזרחי - השב כף.

עוד אי-אפשר לספר את כל הסיפור של המערכה הקדחתנית, שהביאה השבוע למיפנה הרך-תוצאות במערכות הפנים של ישראל. אך הקחים הכלליים כבר מסתמנים בכירור.

לוי אשכול לא רצה לוותר על תיקי-הבטחון.

קשה להבין איך תיאר לעצמו אשכול, אדם חסר נסיון צבאי כלשהו, העמוס תפקידים

המתקרב לגיל 72, כי בתקר פת משבר עליון כזה יוכל להחזיק גם בראשות-הממשלה וגם בתיקי-הבטחון. אך הוא עצמו רצה בכך.

אחרי השבוע הראשון של המשבר היה ברור לכל בר-דעת כי הזכר לא ייתכן, כי גוברת בציבור הרגשה של אי-נוחות.

אך אף אחד משרי הממשלה, ואף אחד מן עוזריו הצעירים, לא העז להגיד זאת ללוי אשכול עצמו.

באותו זמן עוד יכול היה אשכול לבחור בעצמו בממל"אי התפקידים. עוד היה לו זמן. הוא יכול היה למסור את תיק הבטחון ליגאל אלון, המצביא המצטיין ב-יותר בתולדות המדינה, כפי שרצה לאתר מכן. מינוי זה עוד היה מתקבל או בשימי חה בצבא ובציבור האזרחי. הוא יכול היה למסור תפקיד צבאי-מיבצעי בכיר ל-דיין, שהיה מוכן לכן. הוא יכול היה לשבח את יגאל דיין במקום נאות.

אילו בוצעו שינוי יים אלה במהירות ובזריזות, היתה ה-מדינה מקבלת אר-תם בשמחה ובסרי

